घोरजंघातां रक्तघृतिदुकूलितां लंकामध्यत्रिकूटस्य दग्ध्वा दीपितामिव ।१४। रावणः नाम महोदरादय
प्रबोध्यतां कुंभकर्णः । ततस्तथा कुर्वंति स्म । तत्र कुंभकर्णप्रिया ॥ विरम विरम तूर्णं कुंभकर्ण स्वपत्कर्णं तु
न खलु तव निद्रानादे रघ निद्रां जहाति । इति बुध्यति वा विलंब्य सीप्रेक्ष्यमाणमशवगजेबूरंध्र
हस्तियूथं प्रविष्टं ।१५। निद्रां तथापि न जहौ यदि कुंभकर्णः श्रीकुंभरस्य घुरकिंनरकामिनीनां । गंध
र्वयक्षसुरसिद्धवरांगनानां पावुण्यगीतममृतं परमं विनिद्रः ॥ रघवर रघुरामः । जंनाग्रे नार
नीमन्त्र करितरनरत्कुंभकर्णो हि हासव्याक्रोशहृष्ट्वक्र व्यतिष्ठरच्चक्रितप्राणि पुल्पत्ररोहः । जी
ला लोलन्मृणाली मृदु मिथिलसुतासंगन्पाजहंसः पायास्सिंदूरपूर्वाचलशिखरशिरः शरव
रो राम चंद्रः ।१७। लंकायां कुंभकर्णः सुप्तोत्थितः चुवलयन्पलशाखूज्यालैती त्रास्य यंपरिपिबन्नपि ४९
कुंभकर्णः । तृप्तिं जगाम न तदेयवदसुराया गंगापि चापि यमुनापि सहसारैगरत्निः ।१८। उपस्थि

संवीक्ष्य तमाह रामो लंकाशिरोनिर्मितिशानुदग्धे । मो मारुते यत्र मुदस्तमेति स्त्रत्रेय वादीस्व कुंभ
कर्णः ।१९। कुंभकर्णः रावणमभीपमागत्य राजन् । यद्यपि स्थितिया ज्ञाना माज्ञा सर्वत्रगास्वयं । तथापि
शास्त्रदीपनन वरस्ववरे सतां ।२०। रामाय जानकी देयेति अभिप्रायः ।२१। इत्यादवचः श्रुत्वा तथे त्या
ह दशाननः । शास्त्रनिंशंसया वाच सतां चुस्य नवद्यता ।२२। जानकीं न समर्पया मीत्यर्थः । सावष्टं
तश्चिप्तस्फुरिताचखंड शिखरश्रेणीनिघृष्टांग दैरे त्विः पीनैः सुरासुरजयप्राप्तप्रतिष्ठै र्भुजैः । सीता
ममम कुंभकर्ण विजयः किं त्वद्गुजाडंबर प्रत्याशा शिथिलो स्म हे ब्रज पुनः स्वप्नाय निद्रालयं ।२३।
कुंभकर्णः अभिमान मा लंब्य । राजन्मा गा विषादं परिहर बलवद्विद्विषः शोकशल्यं बुल्या एणान्या प्र
यंतामहम हिमवद्भया संनवंती जहानि कुंश्चालः श्वो विधतामिमपि कुलसंयं द्वोयमः बुबयाम्या
श्री रामंकवुपीडाः वसतिमयि रघो रोषिते कुंभकर्णः ।२४। रावणः सानंदं । कुंभकर्णः । अपि कुपि

ऽलमद्यन्नः किं मुधमत्रातनीतिर्निहितजगतिनवद्भिर्युध्यतेऽङ्गनवर्णः ।अपिजलधरपूतालिंदिविंस्व
स्यकोऽल्यामपिमशकुकुरंबंकेसरीकिंपिनष्टि ।२४। अपि च । नाहं वालीसुबाहुर्नचखरशिरसौ
दूषणस्ताडकाहं नाहं सेतुः समुद्रेनचधनुरपियस्त्र्यंबकस्यत्वपात्रं । रे रे रामप्रतापानलकवल
महाकालमूर्तिः किं नाहं वीरेणमारशल्यः समरभुविवरः संस्थितः कुंभकर्णः ।२५। ततोगगन
मुत्पत्य । सुग्रीवं बाहुमूले प्लवगबलपतिं कुंभदेशे भुजेनाक्षिप्य निःपीड्य गाढं रजनिचरपुरीं
संदधानोजगाम । सानंदः कुंभकर्णस्तदनुकपिनरस्तस्यकर्णं सकर्णं घ्राणं जग्ध्वा जगाम स्वशिबिर
मुदरेकर्परेणहतस्य ।२६। निश्वस्योत्कण्ठ्यबाष्पं नयनयुमसयोरात्मनेवारिदत्वा । त्वा सद्यो व
पूर्वं सकर्णेण मपुनर्जीविनीलात्रिशूली । क्रोधांधः कालमूर्तिः प्रलयहुतवहां गां नेत्रा विकीर्णा भिन्न ५०
घ्राणोवतीर्णः पुनरपि समरप्रांगणे कुंभकर्णः ।२७। तं दृष्ट्वा जीविताशीशिखरकरहरंत्रस्त

२२

रा ४

ताः कपींद्राः केचिल्लासांतवातप्रचलितपर्णां दोलितां स्वे चरंति केचिद्दीर्घोद्धृतं भ्रमणनिपतिताः शोणिता
न्यद्गिरंति प्राणान्केचित्सवीराः कथमपिदधतिस्फीतफूत्काररत्निन्नाः ।२८। उत्क्षिप्य शूलमजयं त्रि
पुरांतकस्य संहारकेऽग्निमिवकोटितडित्सनाथिः । घोरं हरं सं तं मुरारिमिक्षिपति स्मरक्षाः स्तारापतेः
सदिषुणा रघुणा निरस्तो ।२९। क्रोधांधः कुंभकर्णः कपिशिखरगतो मुद्गरं व्याददानो यक्षे निक्षि
प्यकोटिं कवलयतितयानुचक्राकुंभकर्णः । कांश्चित्पादांपिनष्टि श्वसनसहचरावानराः कर्ण
रंध्रान्निर्गच्छंत्येवकेतान्पुनरपिदशनेश्चर्वितानत्तिघोरः ।३०। एकेन सांद्रविवरेण परेण धुन्वन्
विशान ताशकदंकेन उत्तरेण । सुग्रीवमेवकपिंवरेषु सक्षुजन्याह कोपकुलितो युधि कुंभकर्णः ।
३१। तातं विलोक्य विषमस्थमथांगदस्तं गारुत्मतेन खुविपातयतिस्मशत्रुं । मुक्तोपि नश्वपतिया
वद्यो कपींद्रः स्वावद्धबंधनरपिं हपहांगदसः ।३२। दृष्ट्वा नीलस्तु दुर्जयमपिग्रस्तमाक्रम्यर

द२ वीर३

दः स्कंधमौलौ श्रवणनयनघ्राणवक्त्रोदरेषु। तीव्रोर्वीनिर्वहति कुपितः स्वेन रूपेण वीरः चक्रुर्वादोस्त्र
ख२ तद्दनुविकुलः श्रोष्ठितेवानरेंद्रैः। लंकाशिरस्को रावणः हनूमानेनं कुंजकर्णबाहुपाशेन बद्धत
रं युद्धं बहुतरं युद्धं जानाति। समरे आशावाणी नयः। नौमि महावीरस्य जेनेन नवा यं वध्यः। लंकेश्व
रस्तमवलोक्य रणे तुलं तं वाद द्विना सहवराम तवा रिधी री तूलं मुमोच तदुपर्यथ लक्ष्मणा
मोर्कुं लतातइव नीलनलोपदृष्टो।३४। जांबुवान् ददं नोलिः अंजनकुलगिरिमिव ततस्सापातया
जानुबंधेयुं मगाढविरच्य स्वजनुजगुरुमर्द जांबुवानुग्रवेगः। निर्मुक्तो तावन्नतामथैव दथम
रुस्तु षप्रदृष्टिस्तदंगे गुरुस्माघातेन रोषाद्इज निचरर रस्तं निरस्यापतस्थो।३५। आलोकितरघुव
रेण लक्ष्मणेन चालां तत्रादिवरिपोः परिशंकितनास्थानं ऊगामहनुमान्नग्र मरुवतीर्यमाहरा ५१
उग्न नरसिंहद्द वारुणद्वैः।३६। मैनाको मेरुशृंगस्थित इव हनुमत्पाणिपद्ममहेंद्रः कस्मीते

हि१

रंगं बुद्धि मुद्दु। किंविचं च विधेनुसंचयग्जगस्मयि बीजं पुनः संन्नद्धु रखालजीषणनुजो युद्ध
यलंकेश्वरः।१। लंकेश्वरः सुतवधारुणवदनवक्त्रस्तत्रैव वीरनिधनां क्षिपति स्म शक्तिं। सौमित्रिव
क्षसि रूढा द्धपथ ज्वलंतीं क्षिप्तां बुध्वेह हनुमता तरसा गृहीत्वा।२। शक्तिग्रहणमवलोक्य रावणः स
क्रोधं। ब्रह्माणं हंतुमुद्यतः। ब्रह्मा सन्नयनारदं सस्मार। प्रविश्य नारदस्तात तद्दिमिति स्मृतोहं। ब्रह्मा।
वस यावन्मारुतिः समरन्न मौ तावदेव वीरा शक्तिः लक्ष्मणेन निनत्रि। तस्मिन्न पुनरनिर्गतं वे
घरो मां नितरां हंतीति मत्वा समरतः पवनतनयस्थानांतरं नय। नारदः यथाज्ञापयति भवानि
ति निष्क्रम्य। प्राकृ नारदोपि पिन्नगंगन्नयानदनेषीत् लंकापतेर्द्धन्वपरनवप्रहारात्। स्थानां
तरं समरतः पवनस्य सूनुं न्याहरामरिपुरत्र विधेसुशक्तिं।३। रावणः। दृष्ट्वा शक्तिग्रहणमम
धिवृत्तं राक्षसेंद्रः ज्वलतातः क्रोधात्तकालितहृदयाग्निस्फुलिंगो यवेषः। तामेवास्य क्षितिपे निध

नेत्रदहनेणसोग्रमंत्रैर्निर्भिन्नवक्षःस्थलमपिगतासून्तंलक्ष्मराजं।५।राक्षसिप्रोक्तब्रह्मतेजःप्रलयस
मुदितारावणोच्छोपमानातुंगजृंभीतीदीपयंतीकलितदशदिशोलक्ष्मणंवेधयंती।हाहाकारभ्रला
पंसवृत्तजननवंदेवदैत्येंद्रकंपंप्रलाघेःस्तूयमानेनुजगपतिपुरस्कारयंतीमुगाम।६।अत्रांत
रेस्थानांतराद्दागत्यहनुमांता।पश्चात्तापगतेविनीषणेपवलेक्षीणेप्लवंगेश्वरेमूर्छजांबुव
तिप्लवंगमगणेसंभूयभूयस्थिते।शक्तिप्रोत्थमहाप्रहारविधुरेमूर्छांगतेलक्ष्मणे।हारामो
विलपत्यहोहनुमतान्नोस्थिरैःस्थीयतां।७।अथविनीषणः।रात्रावुल्कामुल्मुकंधृत्वारणमहीवा
शिबिरेपर्यटन्नोच्छ्शक्तिक्षतावलीयुवलितान्वानरमनुजान्पश्यति।रामस्यकोपिजीवति
नवेति।तत्रजांबुवंतमपश्यन्नुपविष्टमूर्छांहरतिनान्यांजांबुवान्।नोविनीषणःअंज 55
नीसुतप्रजायतमातरिश्वउराक्षसा।हनूमान्वानरश्रेष्टःकृविन्नीवतियानवा।७।विनीष

णः।सर्वेपूर्वमुंपर्यटन्नवलोक्यबन्नाषे।नैवराजनिसुग्रीवेनैवरामेनांगदे।आर्येणदर्शितोस्नेहो
यथावायुसुतेपुरः।८।जांबुवान्।नोराक्षसेंद्रविनीषण।तस्मिन्जीवतिरुद्धपेहितमप्यबलंबलं।
हनूमतिगतप्राणेजीवतोपिमृतावयं।९।ततःसचरंजांबुवतासहविनीषणःप्रष्टोपस्थित
मारुतिंविलपंतंरामचंद्रमनुस्मारति।रामः।गिरीन्यात्रसयमीवीरांचयिवसरविंगतोमरिष्यामि
ससीतोहंयास्यतिक्वविनीषणः।१०।नुंकेमपित्रयममसिफलानिवसस्ततेकरोषिशपनंमपिजी
वतिच्चंप्राणेनजललासिसुरलोकसुखायकिंवासापन्नजावमहहप्रकटीकरोषि।११।इतितारस्व
रेणसर्वेरुदंति।हावत्सलक्ष्मणधिगस्तुसमीरसनुंयस्त्वांरणेपिपरिखलपराङ्मुखान्न। हू
गोपायतीहंनरतोस्मिमानुजःप्रियस्त्वामधिज्यधनुरुद्धतशक्तिपातात्।१२।अलमस्मद्दथाभो
वनशस्त्रबलेनारेणेतिसशरंधनुस्त्यक्तुमिच्छति।हनूमान्।निरापदाधेनसवनंशी।नरतबाहु
रू

वर्णेना वर्णेनेनसान्मसूयंसखरंगारुस्थानमभिनीय॥ रामपुरतः स्थित्वा देव पश्य॥ सप्तांभोनिधयो
दशौवचदिशः सप्तैव गोत्राचलाः द्वीपाद्यानि चतुर्दशैव भुवनान्येकं न नो मंडली। एतावत्परिमाणमा
त्रकुटके ब्रह्मांडभांडोदरे द्रष्टा सोयास्पतिराक्षसो रघुपते किं त्रामुकुंचज्यताम्॥ रामः ज्ञातोमारुताय
यापिमानमम्भ्यय ॥ गगर्त्तिलंकानटः॥ हनूमानाह देव पश्य पानावेनसह मैत्रानवद्योत्तीयतः॥ रव
साः जवैति दुर्दृतं नूनं पश्यंति साधुषु। दशानननो हरसीतां बंधनं सान्महोदधेः॥ २५॥ देवादपत्र
मानामपहरति यदादुर्जनो वा कुर्यं विमानं नाप्नोति तेषां नक्षत्र नितगुणानेव क्षत्राधिवृत्तं। स्व
र्गानुर्जनिवायान्नहरति यदि पुनः शीतरश्मेर्मरीचीनू ब्रह्मांडस्येहखंडे तदपि रघुपते किं यह
सत्वमेति॥ २६॥ रामः॥ अयेहनूमान् पश्य। किंतयाक्रियते वारवाणांतरगतश्रिया॥ अरयो यां निप ५६
श्यंति बंधुर्नि यानि नुरूपते॥ २७॥ इति लक्ष्मणं दर्शयति। हनूमान् लक्ष्मणं विषमस्कमवलोक्याह दे

वपश्य॥ पाताल्ततः किमुसुधारसमानयामि निःपीड्यचंद्रमम्रतं किमुताहरामि। उद्दंडचंडकिरणं
किमुवारयामि कीनाशपाशमथनं किमु चूर्णयामि॥ २७॥ रामः यदुक्तमनेन महावीरेण तत्त्वमि
दानीं तत्वादर्शयति। परंत्वतच्चरणदक्षालेपि महाप्रसयस्यादिति विचार्य हनूमंतं प्रत्याह॥ वे
धं सुखेन मधुनौ वतदानयत्वं संत्रापतरपि वरास्ति यतो निषक्तः॥ हनूमान् नैवान्यथा वदति
रामगिरा हनूमान् पर्यंकसुखसमचिरेण तमानयामि॥ २८॥ इति निष्क्रांतः॥ ततो हनूमान् पर्यंकसु
प्तस्पसुखेन तस्यानयनं नाटयति। ततो रामः सुषेणाख्यं तं रघुपतिर्निपजां वरिष्ठं सम्प्रश्च कृतं सच्चेत ६४
तरुणपचारी सव्याजहारहिमरश्मिरुचारजन्यौ जीवन्य सोदु हिरणशैल विशल्य वल्या॥ २९॥ तत्र
वानरनयाः द्रोहिणद्रिग मनामरामपुरतः स्वस्वपराक्रमानुरूपे समयावधिं प्रोचुः। तत्रवान
राणां। नील स्त्रिरात्रं पुनरेतिगत्वा तत्रेह मेंद्र द्विविदौ द्विरात्रं। सुग्रीवनीलोपुनरेवरात्रौ वीरांग

दोयामचतुष्टयंच।२०।रामःस्वनयं।आर्त्तसंकुचितमुखकमलःसमरसंपुटेनगवतोरोदावतारस्य
मारुतेःसाशंकंसोमुखकमलविद्राशंपश्यति।हनूमान्सत्वरंगारुडस्थानमास्थायांजलिपुरम्
त्रिनीयदेवच्छर्णसंस्तम्यतामाला।यावदनंनिषचूडामणिंलंघायांप्रवेश्यागच्छमि।तयाचत्वा
नीतोसंधांसुखेणपुनरनिलसुतःप्रार्थयामासरामी।देवाज्ञादेहिवीरास्तवहितकरणोपस्थिताः
संतुसर्वेलक्ष्मणाणषष्टिरास्तेडुहिणगिरिरितोयोजनानां।हनूमान्स्तेजाग्नःसर्षपस्यस्फुरनख
पदस्तत्रगत्वात्रचेति।११।रामःसहर्षतयावद्रोदवीरःहनुमान्।ध्यात्वात्मानंप्रणम्यप्रभुमवनिसु
तावदनंतस्यवाक्यंनीत्वायोध्यांगमिष्याम्यखिलकुशलतामानयिष्याम्यपीति।खंजडीनंचक्रार
द्रुतमथजननीलक्ष्मणस्योपजन्यस्यभ्रवालःसमूलंकुवलयतिनुजंवामभुजस्तुषीति।२२।श्रीवी ५७
चक्रोशलसुतापुरतोद्रुतेसास्वघ्नंचसामुनिवशिष्टपुरोहितस्यापार्श्वेनियोज्यसशरंधनुरा

दधनंशांतिंचकारनरतंहविराज्यहोमैः।२३।तत्राद्रिशिखरेहनूमान्।दद्दासवीरस्त्रिहिनक्विरणो
घत्यनास्तत्रशैलेचधीरस्त्रान्यमलखदिरांगारस्नास्वंतिवीरः।तांयादोर्भ्यांगिरिमुद्धरन्नोघपा
तेषतातंसस्मारायंद्रुतमुपगतस्तद्बलेनाजहार।२४।तत्रायोध्यायांशांतिमंडपेकुंडसमीप
स्थोवशिष्टनरतो।हुत्वाश्रीखंडकांडसतगरकुसुमैपुंडरीकंमृणालंचकर्पूरोशीरजंगीप्रचुर
घृतयुतेनालिकेरंजुहाव।पूर्णपूर्णाहुतिंसहजदनिल[struck]शैलमाहायवीरःत्रापस्तत्रोजि निग५
नेयःसविक्रमितिनरतस्तंशरेणजघान।२५।सविक्रमितिइतिवाक्यस्यायमर्थः।सकुः।येनव्रालपुरु
षेणस्वभ्रांतरसुमित्रायामातृवभिन्नुजःकुवलीसतःसक्षयंविंदतित्वांयानरतस्तंहनूमंतंश
रेणजघान।हनूमान्।नरतदोर्दंडमुत्तुंगप्रहारमूर्छितोविधिलिखिताक्षरपंक्तिलोपान्या
णान्यदियकुमिच्छति।पुंखावशेषचरतनलक्षाटपट्टारामलक्ष्मणकुतोहमितिब्रुवाणः।सं

संमूर्छितो नु विपपात गिरं दधानो लांगूलशेषरहेण सवेसरेण ।२६। वशिष्टनरतादयस्सविस्मयी
सर्वं निशम्य सह लक्ष्मणरामनामस्त्रस्तोपगम्य हनुमन्तदयो निपेतुः। वृत्तं च तस्य वचनाद्यपनी
यशल्यं मूर्छां जिहार स मुनिर्गिरिजौषधीभिः ।२७। हनुमान्सात्मस्त्यं। निशाम्य यान्नरतबाहुपराक्र
मस्य रामस्य तस्य युधि लक्ष्मणशक्तिभेदं। श्रांतो हमिथ यथ गिरिनयतं कुमार वाक्यं जगाद नरतं
हनुमान्सरोषः ।२८। नरतः रामलक्ष्मणयोः समरं घोरमुपलभ्य गगनमंडलस्थं तं निदु
तु जारोपनाघदो धूयमानधनुर्गुणरणत्कारमुल्लिनीय। श्रुत्वेव तस्य वचनं नरतः शराग्र
साङ्किमपि सम्मध्यायोज्य गुणेन योज्य। मौर्वी धनुर्नतिरिति कुंडलितं चकार दृष्ट्वा च तत्सरमविस्म
यमागतं स्म ।२९। हनूमान् उत्तीर्य बाणात् कुशलं गृहीत्वा संपूज्य बाहुं नरतस्य वाग्भिः। मनोहरि
द्रस्य यथाहरिगंतान् तथा हनूमान् शिबिरं जगाम ।३०। अद्रिं द्रावतारः प्रलयस्य मुदित ५८

द्वादशार्कप्रतापेनु चारं द्रोणं दोष्णा दधानं कपि निवृटतमो गतो यद्दरात्रेर्दिशामोगात्स दृष्टिस्त
रस्ततरसरस्तीरमास्थाय वीरः स्तारं ही मानरोदीत्र हनुसहमुदा वाहिनीमाजगाम ।३१। तदनु दि
शागानवलोक्य सूर्योदयात्स्वर्वतापि पर्वतो घोतेन न मशपतिश्राप ।३२। तं पर्वतो घोतेन सूर्यो
दयन्त्रमा चुमल विद्राश। अथवा सूर्योदयं च मातृ सरोवरस्थं विकसित कमलवनमालोक्य
त्रातदिव्याशं कृपालज्जावान रोदीत्। इति हर्षेण सहस्त्रवाहिनीमाजगाम। गत्वा मायामहर्षि
रजनिचरवरस्कंधवालामुदग्रं ग्राहारूपं प्रमथ्य प्रबलमथबलं राक्षसान्मर्दयित्वा। जित्वा गं
धर्वदारीं जलितिलमरमणीकलितां मादायशोलंप्राप्तः स श्रीहनूमान्पुनरपि सतरूत्पा
तितस्तान्पुरस्तात् ।३३। रामसुग्रीवादयः सहर्षी मामें दैढिविशादिवानरचमूचक्रस्य रक्षा
युरः संहरिणं गमनेरवरवाध्वामस्य संप्राप्तः। सीता तं कुमहांधवुरहरणप्रघातनोर्य

हरिः संप्राप्तः पवनात्मजः पद्मुमहाश्रीवृंगवैकुंठयोः ३३ पुपि युरवृत्तये यीगं ऊगोपात्ननात्मासम
रशिरसिधीसंयोजनायास्तन्नूजः । हिश ३ विश ३ तस्मीसत्यलणस्वात्मनः श्रीरमणनतिनन्चानि
य सयो दय श्रीः ३४ माधवो मानितिश्रोक्तो मा ३ तस्मीनिषम्नयोरितिहलायुधः हनुच्यिबुकमध्यं
स्याद्वाधं गंड ॥ हरारत्नः । इतिचरवृसंहितायांशालिहोत्रेषु । चिबुकुम्थिबुधामधंहनु त्तृमणीत
था । बार्धं त्नुस्न घ्नि णींगंडौ घोणा चा णंतरन्तयेति [illegible] ध्याये । एतावतागं [illegible] नहनुगो
पालशब्देनमार्गि युपलत्यते । एतयो द्वयोः पदयारे क्यहनुमानितिनिष्पत्तिः । तस्मा ड्रुडगोपाल
नामा हनुमानिति श्लोकार्थः । रामं हनुमंतं प्रति । एवं वृत्स्य [illegible] पकारस्य घ्राणानदास्यामि
तेवपाप्रयहं ह्रियमाणस्यशेषस्यरूणिनोवयी । ३५ । हनूमान् । देवमेवं वोचः । प्रस्तावमासाघ ५९
देसोपिमामुपच्चारिष्यति । रामः सदयी । अंगदेवजरोया ३ यन्त्रयोपपन्नंवप । नगवान्प्रच्यप

धारायमापस्कुलनंतां प्रसं । ३ । लक्ष्मणः । आलेपितेहनुमतागिरिजौषधीनिमूर्धीनिहारं विहाय
सशरं धनुरादधानः रामारविंदतरणिंद्रणीधरात्मा संक्षापतः कुपितकालरवोपतस्थे । तस्मा
त्क्रोधारुणञ्चोलकुद्य द्वा लस्वदिरांगारने त्रो धनुर्गुण टणत्कारमात्रिनीय । रे राक्षसाः कुश्रयत
घस्मरावणस्यांरत्नंरवीडुककसयोरपहृत्यनष्टः । त्रिलोकदीपनवृराक्रशिखाकुरालेयाराम
नामदहनेन विताप तेगः । ३८ । रामः सहर्षवाक्यं लक्ष्मणं प्रति । गाढमालिंग्य । एतावती वेदनां
सजहिमहृदयपर्यंकोलक्ष्मणः आर्यीमर्ममात्रमहं वेद्मि वेदनां वेत्ति राघवः । वेदना राघवं
दृश्यवेवसंचलिनो वयी । ३९ । इति नेसनामत्रयोदशोंकः ॥ ॥छ॥ ॥ ततः प्रातः रावणः लोहिताक्षं
दूतंसंदिशाति । रे राममिति ब्रूहि । अयेरामात्तामदग्रिं निर्जित्यहरप्रसादपरस्मुरस्त्वयागृहीतास्सी
रावणायप्रयच्छ । ततस्सीतां प्रयच्छामि । सतथा करोति । राममुपस्थितः । रामः पृच्छति । किंकरो तिराह

सगणो देवः अधालक्ष्मणो लंकामयमथ मुदन्वंतमतरद्धिरास्यं सौमित्रेरयमुदनिनायौषधि
वरं ।६। तिस्मारं स्मारं त्वदरिनगरीत्रि त्रिलिखितं हनूमंतं दंतैर्दशति कपितो राक्षसगणः । रामः
विहस्य । किमर्थमागतोसि । लोहितादाः देवन्गुप्तिं निर्जित्य गृहीतं हरप्रसादपरशुं रावण यप्र
यच्छ । ततस्तेस्मी तां समर्पयिष्यति । रामः विहस्य । हृतपरशवो नस्त्या प्रणयन नावदिमितिस्मि लो
मनोमोदते तादयाने पहरप्रसादपरशुस्तेनाधिवृंतम्पति । तद्धाम्नः सदशान नाम मगिरावतोद्धि
जेस्सो महीं नुन्यं कुहिरसातलं बलन्निदे निर्जित्य ... दायतां ।१०। अथ रामायेंद्रः शत्रुजयं रथं विंत
रति स्म । रामः हनूमंतं ध्वजाग्रे आरोप्य स्वयं रथारोहणं नाटयति । तथाविधं तमालोक्य लोहितादा
त्रि:ध्वांतः । लंकाशिखरे रावणः । अये लोहिताद्यैः सौ रामध्वजाग्रे वर्तते । लोहितादाः । हुँ सों नुवि ६०
न वारिधि जेन कु... विश्व पश्य मनः कौशल्यासुतदैन्यपादन पहूली लावली नां पुमान् ।

1 चरं २

निर्दग्धाखिलराक्षसेंद्रनगरी सौमित्रिसंजीवनायोत्खातौषधिपर्वतोस्य मरुतः पुत्रो ध्वजे वर्तते ।
रावणः सक्रोधं मंदोदरीमंदिरं प्रविश्य । अयि मंदोदरि । रामाय प्रतिपन्नदावशिखिन्नेदास्यामि
वा मैथिलीं युद्धे राघवसायकैर्विनिहितः स्वर्गं गमिष्यामि वा । नीतिरेव तु यत्सवे प्रियमतः पक्षो गृ
हीतस्त्वया सुश्लाघ्यं पदमस्मदीयमगमत् मन्मात्रशेषं बलं ।। मंदोदरी विहस्य । अयि प्राणेश्वर ।
हृद्धा दैन्यं भगिन्याः सुतखरनिधनं मातुलस्यापि नाशं तातत्वानां लोदनं यच्च पितुर्निधनं यक्षसु
ग्रीवसख्यो । धर्मोल्पघातं गजस निश्चितरणं योजनिनदानीं सायं नष्टे कुलेस्मिन् वृथमविग
मिता जायते तयैव विवेकः ।९। रावणः । सापत्रपं । मंदोदरी सकरुणं । शोकं लोके शमागाः कुरु चिरमपु
नन्मी धीं गाढपगूढं । दैवाज्ञां दहियाद्भुं समरमवतां राम्पसिसुक्षत्रियायतु । रावणः विहीयमाण
चर हृदय ।। मेवं तेस्वकांते तरुणयवकरुणौप्राणिरेवं विमवेंशं कांसं यज्यजं कां शिवेशिव समरायोघ
तौराक्षसेंद्रः ।८। अथ रामाज्ञया वानरनायाः । उद्यद्दिग्पालकोलाहलबहलमहावग्रहेग्रात्रिर

ह्लांतारानिर्ह्रादमानंदिशिविदिशिदशग्रीवमुद्ग्रीवयंतः।एतेनिःशेषसेतुग्रथनसमधिकैःशाखिशाः
शैलपादैरुद्दामानःकपीन्द्राःरजनिचरपुरीमुत्तरेणाप्लवंत।७।नलजमथ्येरुद्रादिशिखरस्थोरा
मरावणयोर्युद्धंनिरीक्षमाणौरुद्रःकपिनैटेःसमाक्रांतांलंकांविलोक्य।मरुद्भ्यंउदियोशतमख
मुखास्तत्रतनुजंपुरहारयस्याःसमयमुपसर्पत्युदिनांप्रदोषव्याघ्रंपाथरपुटतेरैवानरन
टैःसमाक्रांतासयंशिवशिवदशग्रीवनगरी।८।सुग्रीवेणाःप्रस्त्रंयस्तवगाधिपनविहितंपोल
स्त्यवक्षःस्थलेसंधदानःसदावदन्नविपद्यःसीदतिन्नमीरुहः।रावणेन।उत्पद्यप्रहितःस्वशैलशि
खरोसंकुंदहस्तावनीपिष्टोयंनिक्रुद्धनिर्जरजैर्जंबालपिंडायते।९।तथतेनाधृत्यस्फटिकशि
खरीसोपिविद्ध्वंसमंतात्प्रमूलंतुरितवधूवंधविधुरःसमुंयेनाधापित्रिपुरहरहृयय्यति
तूरंपुरस्तादन्येषामपिशिखरिणामुत्प्लसयति।१०।रावणःसत्राधैरथमारोहति।नरीमदल ६२
शीखतालनिबुरस्वर्णस्त्रिसल्लाहलानिःसाणःपूर्णविर्णकेहरातिर्येग्मैगयावलुःयुद्धार्थेदशा

ग४

दशकंधरोरथगतोमार्गणैक्रमोलिर्यशोदीपादीपितमस्तकोजनकजारामोवधीःसंज्ञ।११।नीचैर्वी
क्षांपरिमितःपवनोवनेषुमंदंचचारतरणिःखरतांकरेषु।रत्नपतिंगगनमासमवेक्ष्यसाक्षाद्
घायुयुस्तगितकुंगतरंगसंगाः।१२।आकाशायदानीलोलसंक्राधिपसुनरक्षोडेदंशिखरस्थितंश्री
चक्राख्याविलितस्तत्तरक्षाविनविबोरि।तदेवंदवानांमतिरजनिदिग्मंडलधनुर्षांधनुश्शंगेन
गिरि५ गस्तदुपरिस्तत्रजलधिः।महेंद्रादेरमूर्द्धन्यधिजलधिनीलाश्मनिचुलेनिधायैतांकोटिंप्रथयति
सतिन्यांरघुपतौ।नयाद्रक्षांस्यांकुर्जलधिपुलिनेवीक्षतदिदंधनुश्शृंगश्रृंगस्तदुपरिगिरिस्त
त्रजलधिः।१३।रावणःसाश्चर्य।तत्ररामसपद्धतरकुखेसव्यथंदेवतूयेसाशीयुद्धसराषंषु
पिषुसविनयेलक्ष्मणसाश्रुपूरासासूर्यनर्त्रितयेसनयमनिलजेसत्रपंचात्मसंपेद्दिग्द्ध
द्रुक्रचक्रेरजनिचरपतेर्निर्जितानांबलानुवत्पावध्यातूणान्दशाज्ञेमधिवहयराबेणिबंधन
वामदोर्निरशापाल्लंक्षिपुवनरुशंदशदशशरानदक्षिणेरादशानः।स्वेच्छोद्धत्र्यउत्पत्य

सन्नद्धजिनवद्धनिताः तर्जितस्त्रिघनमाघमुखश्चारवतरतिरणत्रांगणेरामचंद्रः॥१६॥रामराव
णयोरणांगणेऽउलिनोयुवानःपरस्परंसायकभिन्नदेहाः॥कुचाग्रलग्नाइववामिनीनांऽनाग्र
नखाःस्तुपुपुर्गजानीं॥तत्रमायोनामराक्षसस्तुमलयुद्धे॥अध्यारूढस्तुयावद्भजतिनशिबि
रंवाजिनःपूर्वमूर्द्धावंतंखंडितस्यस्वमरिकलवलानपादयुग्मेनधीरः।मारःक्रुध्यादवीरःरा
रमिवूरतलोक्तापितेनांगपदेनकल्पनाताडितोद्राक्शिवशिवसमरपश्चिमाधुनिमावतार॥१७॥या
वानखिंवलनशाखितुनातावताक्तिंचपीतस्वल्याकारान्प्रहरतिहरिःकिंखरवानंडिङ्गगानात्रा
गम्यानुप्रथितवपुषःसंभ्रमतिगम्यत्नावास्तेषांग्रासग्रहणरसनसंरामतेनामधेयं॥१८॥स्त्रीमात्रेननु रावण।
ताडकास्नगुस्तुतोरामोपिविप्रःश्रुचिर्मारीचिर्मृगएवनीतिनवनवालीपुनर्वानरः॥रवाककस्यविचा
रस्यकृपयचिंवीराजितःकस्त्वयादोर्गर्वस्तुतथापितयदिपुनःक्रोडेहमारोपयाः॥१९॥अपिचावी ६२
चास्तनविचारणीयचरितास्तिष्ठंतुहेवत्तितीसुंदस्त्रीदमनेप्यखंडयशसोलोकेमहांतोहिते।

यानित्रीणिकृतोमुखान्यपिपराण्यासन्खरायोधनेयद्वाकोशलमिंद्रसनुदमनेतत्राप्यभिज्ञोज
नः॥२०॥शंभोःपर्वतवंधुवंनमहातात्रीडालतायनतंरेरेमानवराममासमरत्नवंदेवेश्वराणीव
रं॥ज्याघोषंकृतताडकांतमसुराणांमंतकंसंयुगेपश्चान्नीतिसमग्रवीरकुटिलःशाखामृगाणांपि
तिः॥२१॥रामस्तथापिरावणंनजघान।मनाकुलज्ञावनमवदनःसत्रशावणःविहस्यारेरेमान
वराम।योमयायंसमरेघोरेनिहितस्तवपूर्वजः॥अनरण्यःकिंमघत्वांप्रपयच्चयसजितः।
रामःनिर्विशंकुं।रेरेराक्षसाधमपश्य।नदूयेनःपूर्वेन्नपतिमनरण्यंयदवधीर्यावान्सयु
धीयुधिजुजनतांकःपरिभवः॥२२॥इदंत्वांवारागहविनिहितोहेहयपतेःपुलस्त्यायद्दिदाम
न्ततत्पणस्तद्ध्ययतिरध्रा॥योरामोनिजघानवक्षसिरणेतंरावणंसायकैःसश्रेयाविदधा
तुवस्त्रिभुवनव्यापारचिंतापरः॥कृष्णस्यप्रतिवासरंवसतिप्रातस्मास्वहेराघवोम — स्तिनु

क्षो३

वनावलीविलसितापिपेसमंसमन्दिः।२५।सक्रोधरावणरुषाविहितावलेपःसज्जोबभूववहृद
संगरबद्धकक्षः।आपन्ननीतिहरणव्यवसाययत्नोआणांस्त्वणंविपुलसत्वसमागतानां।२६
तत्रारामोरतिलेनेनप्रियाविरहातुरः।यस्यर्यमनसिस्वच्छरत्याणांरमणीयतां।२७।श्रीवानो क्षो२
मेवयुद्धेषुप्राणत्राणायरामधीः।लज्जाप्रशांयेसंसस्त्रभूरवीयामिवमूर्छता।२८।राममाङ्गि णा४
पति।अघवाजानकीरामावामंपश्यतिमंदिरे।२९।देवादारुणगश्चामधुरानधरानमा।३०। रावणः४
रामः।रेरेनिशाचरपतेत्वरितंगृहाणबाणाग्रनेत्रिपुरदर्पहरंशरंवा।निवीपयामिविरहा
ग्निमहंप्रियायामंदोदरीतरलनेत्रजलप्रवाहैः।३१।तत्रमंदोदरीउत्सारयत्वमपिवोरमप्राण
पक्षोटिमंतस्तेजोहुताशनसमिद्धसमावधेनी।हस्तारवामहततबालतरःप्रवीरीघजर्वः ६३
स्फुरमनेनदशाननोपि।३२।रामानुजः।आतष्टयुधिकामुकुरघुपतेवामाज्ञवीदतिं

क्षिणं।पुण्येकर्मणिनोजनेचलवतांप्रागच्छमस्मिन्नहिं।वामान्यःपुनरब्रवीन्नममतीःकु
कुंजगस्वामिनेविघ्नं।रावणवक्त्रपंक्तिमथवाघवैकमादिश्यतां।३३।रामः।ऊशिवसुतसप
यदिदृष्टदिव्यास्त्रमंत्रोनगुपतिसहयोद्धावीरनोगीनवाकुः।दिनकरकुलकेतुःकोऽत्रकोशा
नवैरलुब्धकुमतरिपुकुमीकामुर्कीरामचंद्रः।३४।रावणः।एकोनवान्ममसमंदशचान
मंतिव्याघोषपूरितवियंतिशरासनानि।तच्छोकुपालसहितःसहलक्ष्मणेनचापंगृहाण
सदशांक्षणमस्तुयुद्धं।३५।यद्रावणोबहुनिरेषनुजैःकरोतितद्राघवःप्रतिकरोतिनुजघ
येन।कुर्मद्वयंयदपितुल्यमपूर्वंतथापिरक्षःपतेर्दशगुणेनरवीरशाल्यं।३६।तत्रमंदोदरी
जानकीवा।रेरावणास्तमुपयातुसहत्वयाद्यश्रीराघवेसमरमूर्छितनप्रतिरुं।मंदोद
रीजनकीजाप्यहतेवसंबीन्यकेचिकोरवयधूरिवचक्रवाकी।३७।रामः।एवमस्मिन्निनिपा

तितेपिशिरसि साधोपशांतिं कृतः क्विं तु स्वान्तनुन्याव मूर्द्धनिधने दृष्टं नयत्राणिना। ल्वित्तोमू-
र्द्धबिंदु स्वतः पुलमिदं ससंभ्रमयालम्यते छिन्नं छिन्नमेव क्षराक्षसपते स्वं दुर्नयैर्दशास्यति॥८
रावणः॥ अथ तद्भुतश्रीमाराम बाणादिताऽनव्यग्रं धनुर्निस्त्रिंशादिप्रहरणगणच्छेदश्रुपि-
तादशास्यः स्वान्मूर्द्धरिघुपतिशरत्रातदलितान्नूत्करैरवैर्ननिपिन्वशमादायसुगपतेर्दि-
पश्यन्येरन्यैः सपक्ष्यति द्वाविंशतिमपि॥७०॥ रामः सावष्टंभं वृक्षांतो घक्ष्तां तैरिवक्षरस्य
मरखांगणे रामचंद्रो बाणेरुत्नाणेशालैर्नवनिरथदशास्या चमूर्द्धनिवेवाच्छिदालोक्य न-
यः सपुनरपिस्तवान् विस्मितसन्मुहूर्तं विश्राम्यागस्त्यदत्तं तदनुरिपुवधाय आदद्दे ब्रह्मास्त्रम-
स्त्रं॥७१॥ पैतामहं रघुपतिः समरे तियोपाद्राणं मुमोचहृदयेदशकंधरस्य। नित्वा विवेश स-
तहृदयशोणितशोणगात्रः त्राणं विवेशधरणीतलमस्पनीत्वा॥७२॥ मंदोदरी सकलसुंद- ६४

स्प
रीभिः परिवृता विलपति। निन्नेरावणबंधुसिंधुरशिरः संपातिनि मौक्तिकैश्चद्भिश्च जयप्र-
शस्तिवरणावलीवलीशिखिते। नावांतः पुरिकाकपोलविलसच्छ्वासमीरपत्रांकुरः श्रीविज्ञा-
सविनाशनीपणन्तु जस्तं नायतुभ्यंनमः॥७३॥ हा प्राणेश तुयिष्टानि मुखानि चुंबितनु के
न्द्रैयोपिरालिंग्यते चारित्रवृतदेवतापिनवतांक्रांतेति मंदोदरी। हा लंबोदर कुंभनमौक्ति-
कमणिस्तोमर्ममेकावलीशिल्पी चागधमणेवृस्यनवताजंबेदुनिद्रारसः। एकैनेवस-
मुद्धृतोहरगिरिर्दोर्भ्यां त्रिलोकीजितायस्याष्टादशातिर्जिगैरवसरः शस्त्रेनासादितः॥ सोप्य- स्प४
नंदितुनभमनुष्यमरुहहत्वाद्वीरोरिपुं प्राप्यव्यर्थिनुजोरणेविनिहितो देवाय तस्मैनमः॥
दुर्गं त्रिकूटं परिघाः समुद्रारक्षांसि योधाधनदाश्च वित्तं। संजीविनी यस्य मुखाग्र विद्या
सरावणः कालवशाद्विनष्टः॥७५॥ अयि खलु विषमः पुराकृतानां भवतिहि जंतुषु कर्मणां

बिपाकुः।हरशिरसिस्थिरांस्थियानिरेजुर्हरिहरितानिसुगंतिगृध्रपादैः।४६।ततोलक्ष्मणवायुपु
त्रोविमानेनजानकीमारोप्यरामपुरतःसत्वरमानीतवतो।जानकीसज्जीनाटयंती।जनक
तनयांरागीकृत्वाहतेदशकंधरेतद्गुरुविरहक्लांगी।सा॥औलीन्नतविग्रहा।रघुपरिवृढेनाध
नोर्द्धेनतिर्यगवेक्षतेसुकुलितदृगंभोजद्वंद्वःसमाहितवक्षितः।४७।हनूमान्।मातर्जानकि॥
वापालिंगनमंगुरीगमदनंन्यस्तेकुहस्तांबुजंमध्येमुष्टिनिविष्टिपंचकुशिरोबिन्नाणमन्य
थरे।वीरश्रीनरवरक्षतेरिवनवैर्बाणव्रणैरंकितंवीरंराममवस्थितंप्रणमतंश्रान्मध्य
जंश्रापुत्र।४८।तापच्छेदसुधाकुरस्तनुजंतांक्रोधमनतांमोधरःसारासारविवेककोशन
वनंहर्षस्यबीजाश्रयः।कालव्यालविषस्यगारुडमणिर्धैर्यद्रुमारामभूः।चैवरूपप्रतिनू ६५५
धीरेतिसुसतेरामस्यसंगमः।४९।इतिरामचरणयोर्नमस्कुर्वन्तिमिषति।रामः।यद्यपिप

नर कं
तिव्रताजानकीतथापिदिव्यंविनानशुद्धिमाप्नोति।जानकीलक्ष्मणंप्रति।नोवीरपावकंकाल
यसतथाकुरोति।सीतापावकसमीपेगत्वा।नोजगवान्यावकंमंत्रिरौयेजागरेस्वप्नमार्गेयदि ध्वनसिन
ममतिनावाराघवादन्यपुंसि।तदिहदहममांगेपावकपावकदेसुज्वलितफुलनागांत्वंहि
क,मैकुसाक्षी।५०।इतिकालाजातीव्रदहनेस्वदेहंविक्षेप।अथवानरनरैःसर्वाकालहुताश
नस्यबहवोजिह्वालिलीलास्मरस्वर्गीरिःसरीसीरुहांकुमलनूराजोकासीताननं।स्तुदयंज
नकालज्ञेयन्निदधघावन्नकीशश्वरैःफूफूच्चाररवैरघूरिरन्नसाक्षावनन्नोमंडलं।५१।रामःसा
नंदं।वह्निंगताजनकात्मजायाःप्रोत्फुल्लराजीवमुखंविलोक्यउवाचरामःकिमहोसुरादीनी
गारमध्येउज्वलजंविजानाति।५२।जानकीसानंदं।श्रीरामदयिताविनोदविपुलप्रीतिप्रभूतीन ८
वप्रस्वेदांबुकणावृतास्यकुमलेदिव्यौछिताजानकी।सागयाश्रुसमंभ्रमंबहुतरांनलिंदधा

२३ २३ २२

नापुनः स्तत्वा दोमणिवृंदं वृणोक्षा स व्रुरानैवास्पृशच्छुर्तं ।५१। अहिल्या वद्वैणस्पर्शमात्रेण वृंदं यस्य
मणयोपियोषितो मानूवन् । अथ सुग्रीवो रामं प्रति । इदमियं मयदानवनंदिनी त्रिदशनाथजि
तः समरस्थली । इमं यैरं दशवंधगेहिनी त्वयि वृरोतिवृरद्वयपोज्झनी ।५४। रामस्तेन स्तानं ता
न्नत्वा विमाज्ञापयति महानागाः । ततो रामः पुष्पकं विमानमारुह्य जानकीमारोप्य । जानकीं प्रति
समरस्थमिदं दर्शयति पश्य । अत्रासीत् फणिपाशबंधनविधिः शक्त्या भवद्देवरे गाढं वक्षसि ताडि
ते हनुमता द्रोणाद्रिरत्राहृतः । दिव्यैरिंद्रजिदत्र लक्ष्मणशरैर्लोकांतरं प्रापितः केनाप्यत्र मृगा
क्षि राक्षसपतेः कृत्ता च कंठाटवी ।५५। हंतीति शकलितः कुंपिरिति ब्रा ।ऽ वनन्मानतो सीतालंघितवा
हिनीपतिरिति श्लाघ्याद्वलंकुंडलः । रामः सायमतीर्थयावत् कुप्रितः पश्य प्रियेत्वच्छृते विश्राम य
निलालजे दशमुखः श्वां ग्राम वस्तीगतः ।५६। सीताजोघाणनाथ तथाविधमदनाचुथमिहागत

म ३

रामः ज्ञानविना निवासं कांतारे प्रियजनवियोगो यमधिक्रोधनु मीत्रत्राणे रिपुरपि धुरीणः पुन
र्गुज्ञां । अकूपारं पारे वसति म च वत्रात्र जनतिनं मित्रं सुग्रीवाय दिति दियती राघववपुर्यौ ।५७।
त्रातरागस्य विनीपूणः । रामं नमस्कृत्य विंकवीणप्रयाधि सेतुं रतिइयानेवा वचित्रे परियुस्म
तेस्मतमुवास जानीत्ततं स्वंधनुः व नेधर्मुपागे तेगुलियुगबाणागुणे योजितः । अस्येतव
चित्रवर्मणि पुनः स्वज्ञाणन्निनसति । निन्निद्रागवलंबासिं धलपतेः सा तत्र विन्नायते निश्वा
सानि नुशोषिताश्रुसलिलैराद्रीसनो स्वपनैरन्वयो नूय इव त्वयाघकूलवेचितस्य विन्यस्य तावो
नीशोलिखितं तदा यत्निर्हितासरव्याथसागद्ददे । सीसीसीयसि वृंदरंड्वयनप्रारंनणम्हूर्छति ।
प्रियमात्रं जलंविप्रजानुदद्भनराधिपः तथापीयम वस्थोतनहि सर्वेन बाद्रशा । रंद्रोसि तीव्रव्रि र
णसिधरेश्वरोसि ब्रह्माहरोह रिरसीश्रुसन्तु वाणी । नामानिमन्तद्धृदये नमये हराजन्तस्य

न१

न्तस प्रसन्नसिद्धमुद्वहंतमि। वाल्मीकेः प्रथमेन रामनृपतिर्व्यासेन धर्मात्मजो विख्यातः कपिलिका
लिदासकविना श्रीविक्रमार्को नृपः। भोजश्चित्तपवङ्गनप्रभृतयः पूर्णश्च विद्यापतिः ख्यातिं याति
नरेश्वरैः कविवरास्फारैर्नवीरीवरैः। गंगावारि निरुल्लिताः पुणिपुत्रैर्मानवेंद्र महात्मानश्च श्रीमद्वा
सहनः देवेश्वरः श्वतनुतेऽथ विकुसुपलताभिस्तां॥ कैलाशानिलयस्तुषारशिखरी वृंदागिरीशा
द्रो ५ सर्वांस्वर्गमागृहदार्धिकाहिमरुविश्वंनलोदर्पनः। क्षीराब्धिर्नवपत्न्नं नैवेंद्रिमपरं शेषस्तु शेष
त्विषे यस्य स्पस्यापादिहाराधवद्विति पतंबोर्त्तिस्त्तदावुत्तवा॥ क्रोत्वान्न वल्लुयं दशास्य दमनखेकी
\\ र्तिहिंसागता सापि भ्रमभराल्यं गम वशान्नैव गर्भिल्पिन्नु तु। यस्या व्योमतरंगिणि परि स
रभूदविदातेतया मुल्लं नातिविशीकरं ततमिदं शीतद्युतेर्मंडली॥ रामनाममहावीरस्तुवर्णगुणा ६७
कीर्तनी यत्कीर्तिश्रीमिज्ञाले कुस्तरीति लवेन च। लक्ष्मीतिष्ठति तगेहे जिक्षानातिसरस्वती। कीर्ति

नं २

धनिचवितः प्रसवक्षणे जहाति॥ अयममरधुज्ञा नक्रीभाय दिनं नीवतिनद्धियोधवेधसः। यद्भ
नं धनुरीश्वरस्य समरे युञ्जामदग्न्याजितस्त्यक्तायेन गुरोर्गिरा वसुमती सेतुः पयोधेः सतः
एकैकं दशकंधरक्षयकृतो रामस्य किं वर्ण्यते दैवं वर्ण्ययेन सोपि सहसानीतः कथाशेषतां॥
रम्यंश्रीरामसंदेशप्रबलनुजन्हतां तांडवेक्षांडशांडव्याप्तं भ्रलोडनांडरणशिरस्त्रिमहानाटकं
पाटवाप्तिं। मज्यांजनेयः प्रविरचितमिदं यः शृणोति प्रसंगात् मुक्तो सो सर्वपापाद्दपि च नरवि
जयी राम—गरेषु। चतुर्दशभिरेवांकैर्भुवनानि चतुर्दश। श्रीमहानाटकं धत्ते कैवल्यं ब्रह्मनिर्म
लौरचितमनिलपुत्रेणाथ वाल्मीकिनाब्धौ निहितममृतबुध्या प्राङ्महानाटकं यत्॥ सुमति
नृपतिभोजेनोद्धतस्तत्क्रमेण ग्रथितमवतु विश्वं मिश्रदामोदरेण॥ ॥इति श्रीहनुमद्वि ६८
रचितमहानाटके रामविजयो नाम चतुर्दशोंकः॥ ॥ ॥श्रीरामः॥ संपूर्णोयं ग्रंथः

रूणीयंचचुरास्फालनव्यावल्गन्नृपालतासनन्दैतैन्यप्रतिशांचौगनाः।उद्गायंति यशो निकु
यस्य वितैतेर्नादैः प्रचंडानिलैः प्रक्षुभ्यत्कुरिकूटकुंजकुहरव्यालेरणक्षोणयः॥ विस्माशानति
ष्ठारिणो नहिनवेदत्त्रउमावाहिनीयैस्तृणारणरंपट्टैचुनयुगैर्दृश्यं पुनस्तानवै॥ यस्याग्नि
यबलस्कलीलतसरिन्नाथः प्रचंडोरयं श्रांतोऽन्नूरिजयेनयत्रशिशिरायस्या मयूषारवेः॥
रामः॥ प्रस्थाप्यतां वानरवीरसेनां तत्कालयोग्याजरणप्रवीणो नु नक्षिराज्यं सह बंधुवर्गे दा५
रामः ससीतः सहलक्ष्मणाश्च॥ रामो दाशरथिर्दिवाचरकुलेतस्योगनाज्ञानवीनीतासाप
रावं धरेणवनतो लंकालयं प्रापना। रामेण पितृपीडुसंगमवशाद्दंतो निधिंलीलयाबद्धः
पर्वतलीलयारिपुवधाद्दानीयनिर्वासिता॥ वनो विमोहंजनकुस्पकुन्यां श्रोडं रतस्यो
पकिवेदनानिःसुखेन लंका समरे हतं मां मत्वीवयन्मारुतिराह्नवेरः॥ पश्चरपि मृगो मृगी

ॐ नैनरघुपतेवंदेनदिग्गोतिर्वास्वर्गगामुशालेनशालयद्ववलवंशीर्तयः स्फुंडिताः तेषां राशिरयो न्तु
रशिखरी तारागणात्सा चुणाः प्रोघल्लूणेरिसुधांशुबिंबसमरज्यास्ताधवल्यासयः॥ मूलं पुराणः प्रोणि
पतेर्गगनं नमध्यं शाखा दिशो जलधिनं बसमासवालीराजेंद्रामतवकीर्तिसुरद्रुमस्यतारा
गणप्रसुमकलः फलमिंदुबिंबं॥ समुद्रतोयसमकालमेवयशः प्रतापो तव मुष्य दैतैः॥ रामारिवा
पश्चमदाद्रखेदंतत्यादतीर्थंतेदनिपशीर्यैः॥ किंचित्कोपकृतावितासचलनव्यावल्गमूर्तेनुजोवि
क्षेपादवरो निशाचरबलैप्रत्यर्थिनिर्यत्सुरा॥ दंदत्येरुररघूपरुविवरद्वारस्फुरद्गुल्गुलुः प्रयूर
कृपिनिश्चसत्कणिरणज्जिल्लिद्रुमद्वीपिवरामचद्वारणघातच्युतरुधिरसरित्स्रोतसामदर्पं वृ
दृष्ट्वा पारीदपातैर्द्विषदचलकुलं कुंजपर्यंतमग्नैतिर्यग्भ्रातांत्रस्तूत्रप्रथितनरशिनःस्पिजलै ८
र्दहसंख्ये॥ सज्जां च कुर्मनोऽशीहरइतिनियमात्खेचराणां कुमार्यै॥ प्रघाघ्य नमदयाजू

विंऊ पितादेवयेनदेशांतरंगता ।रामलक्ष्मणजदंडदर्पगिरिमोद्धीर्णप्रतापानलः ज्ञा ।लाजर्जरखी
त्रिपारदघटीविस्फोटिताबिंदवः ।योगींद्राः कृतितारकाः कृतिकृतिश्लाघाश्रयः कृयपिप्रालेयाच
लपांवजन्यकलिकाः कर्पूरकुंदेंदवः ।त्वन्मूर्तौविमनीयतेतिरमणीवाणेतवास्यस्थिताचक्षाह
र्जंयितागृहेतवरमाचित्तेतवोदारता ।६८। स्वीऊलसंऊलस्पसततैक्षी त्रिःप्रियारामतेऊद्वे
पगतापितामहपदंयत्रास्तिदक्षःपिता ।अयुज्ञांपरितःस्फुरंतिशिरसःस्फारारास्तथांनोधप
स्थानेतानपिबिन्नतांनविमपिस्थांतास्तिऊत्स्यंनमः ।आचार्येणमुहुर्मुहुःस्तुतिमितिप्रस्ता
मियावऊतःचाचक्षिन्द्रदिमीस्मतस्तवमुज्ञावाचस्ततामुद्रिताः ।खद्योतद्युतिमातनो ।ऊसवि
ताजीर्णारण्यवालायया छायामाश्रयतेशशीमाराकृतामायीतितारादयः ।६९। वर्णयतोनस्तोन
लयशोतातस्मैतेर्थेचिरंनश्यस्मिन्नमरायतेरघुपतेवाचस्ततोमुद्यतः ।लत्वामेरुमुखूरव